

Kolizyjnoprawne aspekty przelewu wierzytelności

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest próba wskazania prawa właściwego dla przelewu wierzytelności, jako że we współczesnym obrocie gospodarczym problematyka ta staje się nader aktualna, a jednocześnie nie zostało wypracowane jednolite stanowisko w tej kwestii, zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. Wynika to głównie stąd, że instytucja przelewu wierzytelności generuje trojakiemu rodzajowi stosunki prawne, a w konsekwencji konieczność poszukiwania trzech różnych statutów, które pozwolą na zastosowanie zespołu norm merytorycznych należących do właściwych porządków prawnych określonego państwa. Nie bez znaczenia pozostaje również wskazanie granic zakresu owych statutów.

W pierwszej kolejności należy wziąć pod uwagę statut zobowiązania do przelewu wierzytelności, który odnosi się do stosunku prawnego pomiędzy cedentem i cesjonariuszem. *Prima facie* zagadnienie to zostało rozstrzygnięte w rozporządzeniu „Rzym I”, ale wątpliwości interpretacyjne nadal istnieją, co zwłaszcza dotyczy zakresu stosownej normy kolizyjnej. Po drugie istotne znaczenie ma statut samej wierzytelności, bez względu na to czy wynika ona z umowy, z deliktu, czy ze spadku. Wreszcie należy wskazać statut samego przelewu, który w istocie jest czynnością rozporządzającą. W praktyce wywołane wątpliwości mogą ulec dalszemu pogłębieniu, co w szczególności może zdarzyć się w razie rozszczępienia statutu czy odesłania. Niewykluczone jest także zastosowanie instytucji obejścia prawa czy klauzuli porządku publicznego.

Biorąc zatem pod uwagę okoliczność, że coraz większa ilość stosunków prawnych wykracza poza granice jednego państwa, co w znacznej mierze dotyczy sfery kontraktowej, należy spodziewać się częstszych przypadków rozstrzygania spraw związanych z przelewem wierzytelności przez sądy. Prawdą jest, iż obecnie judykatura nie jest zbyt przeciążona sferą kolizyjnoprawną, bowiem – jak się wydaje – uzyskuje milczącą aprobatę pełnomocników stron na stosowanie porządku krajowego. Tym niemniej *de lege lata* i *de lege ferenda* warto przyjrzeć się przedmiotowej problematyce.

Słowa kluczowe: prawo prywatne międzynarodowe, przelew wierzytelności, statut.

¹ Dr Emilia Wieczorek – Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy.

Conflicts of law aspects of transfer of claims

Summary: The purpose of this article is an attempt to indicate the law applicable to the transfer of liabilities, as that in the modern economic circulation problems becomes highly up to date, and while there has not been developed a common position on this issue, both in doctrine and in case law. This stems mainly from the fact that the institution transfer of liabilities generates three types of legal relations, and consequently the need to seek three different statutes that allow for the application of norms of substantive belonging to the competent jurisdictions of a specific country. Not without significance is also an indication of the limits of the range of these statutes.

The first thing to take into consideration is statute commitment to the transfer of liabilities, which refers to the legal relationship between the assignor and assignee. Prima facie, this issue is resolved in the Regulation "Rome I" but there are still doubts as to interpretation, which particularly concerns the scope of the applicable the conflicting norm. Secondly, it is important to the status of the claim, regardless of whether it results from a contract, tort, or from a decrease. Finally, it is worth to point the statute of the transfer itself, which in essence is the act of disposition. In practice, due to doubts they can be further deepening of what can happen when splitting the statute or referral. Perhaps it is also the use of institutions circumvent the law or public policy.

Taking into account the fact that an increasing number of legal relations extends beyond the boundaries of one state, which largely concerns the sphere of contract, should be expected more frequent cases to deal with issues related to the transfer of receivables by the courts. It is true that currently judicature is not too overloaded in the sphere of conflicts of law regime because – as it seems – it gives tacit approval of Counsel for the use of the national agenda. Nevertheless, *de lege lata* and *de lege ferenda* it is worth to look at the present problems.

Key words: international private law, transfer of debt, statute.

1. Wstęp

Obecnie, różnego rodzaju stosunki prawne powiązane są z więcej niż jednym obszarem prawnym i bardzo licznie występują w obrocie prawnym. Zjawisko globalizacji stosunków prawnych ulega coraz szerszej intensyfikacji. Sprzyjają temu procesy integracyjne, zwłaszcza na forum Unii Europejskiej oraz masowo wy-

korzystywane środki porozumiewania się na odległość. Tymczasem w poszczególnych państwach obowiązują różne systemy prawne (systemy prawne różnych państw). Jak dotąd, w żadnej dziedzinie nie doszło do powszechnego ujednoczenia prawa materialnego i można zaryzykować twierdzenie, że nigdy to nie nastąpi. Dlatego też, w przypadku stosunków o charakterze międzynarodowym, organ w celu rozstrzygnięcia określonej sprawy, stanie przed koniecznością wskazania właściwego systemu prawnego. Może być to system prawa własnego albo obcego. W takich sytuacjach mamy do czynienia z konfliktem norm w przestrzeni, ponieważ nie wiemy, jakie prawo (jakiego państwa) w danym przypadku należy zastosować. Odpowiedzi na to pytanie udzielić nam mają normy prawa prywatnego międzynarodowego. Jak widać, zakres obowiązywania jakiegoś prawa nie musi pokrywać się z zakresem jego zastosowania. Niejednokrotnie na terytorium jednego państwa dojdzie bowiem do zastosowania prawa obowiązującego na terytorium innego państwa. Jak z powyższego wynika, zwrot „międzynarodowe” nie może być używany w kontekście źródeł pochodzenia norm należących do danej gałęzi prawa, ponieważ normy te mogą być zarówno normami krajowymi (wewnętrznymi), jak i mogą pochodzić z umów międzynarodowych. Prawo prywatne międzynarodowe w omawianym kontekście oznacza zatem zespół norm prawnych, które dotyczą stosunków prawnych z tzw. elementem obcym (zagranicznym), inaczej mówiąc stosunków o charakterze międzynarodowym². Ten element obcy może przejawiać się w różny sposób, w szczególności wówczas, gdy podmiotem stosunku prawnego jest osoba fizyczna mająca obywatelstwo obcego państwa lub miejsce zamieszkania za granicą, albo osoba prawna mająca siedzibę w innym państwie, bądź gdy przedmiot stosunku prawnego znajduje się za granicą, czy też gdy dokonanie czynności prawnej lub zaistnienie zdarzenia prawnego miało miejsce za granicą.

Pierwsze regulacje problematyki kolizyjnoprawnej dotyczącej cesji wierzycielności pojawiły się w sferze ponadnarodowej, a zostały podjęte w Konwencji Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej nr 80/934 o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, która została podpisana 19 czerwca 1980 r.³ Konwen-

² W literaturze podnosi się, że prawo prywatne międzynarodowe (sensu stricto) zajmuje się nie tylko stosunkami z elementem obcym, ale obejmuje swym działaniem również stosunki prawne (stany faktyczne) całkowicie powiązane z polskim obszarem prawnym. Tak przede wszystkim K. Przybyłowski, *Prawo prywatne międzynarodowe. Część ogólna*, Lwów 1935, s. 2. Za nim m.in. B. Wałaszek, M. Sośniak, *Zarys prawa międzynarodowego prywatnego*, Warszawa 1973, s. 8–9 oraz M. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2002, s. 21–22.

³ Szerzej na temat genezy uchwalania Konwencji zob. W. Popiołek, *Konwencja Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych*, „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 1983, t. 7, s. 124 i n.; zaś na temat przebiegu prac nad jej projektem zob.

cja rzymska została zastąpiona Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych, zwanym Rzym I⁴. Natomiast w prawie polskim dwie pierwsze ustawy dotyczące problematyki kolizyjnej w zakresie stosunków z elementem obcym, mianowicie ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (Prawo prywatne międzynarodowe)⁵ oraz ustawa z dnia 12 listopada 1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe⁶ nie regulowały kwestii prawa właściwego dla przelewu wierzytelności. Uczyniła to dopiero obecnie obowiązująca ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe⁷.

2. Statut zobowiązania do przelewu wierzytelności

Prawem właściwym dla umów zobowiązujących jest statut kontraktowy, i to bez względu na to czy umowy te rodzą jednocześnie skutek rozporządzający czy nie. Prawo właściwe dla umowy zobowiązującej do przelewu obejmuje zarówno skutek rozporządzający tej umowy, jak i odrębną umowę rozporządzającą zawartą w wykonaniu umowy zobowiązującej⁸. Strony cesji mogą zatem, na mocy art. 3 ust. 1 Rzym I – na co jednoznacznie wskazuje art. 28 ust 1 ppm, według swej woli dokonać wyboru statutu kontraktowego⁹. Wybór prawa jest dokonany w sposób wyraźny lub jednoznacznie wynika z postanowień umowy lub okoliczności spra-

W. Popiołek, *Zobowiązania z umów w projekcie Konwencji Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych i pozaumownych*, „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 1979, t. 3, s. 183 i n. Polska mimo przystąpienia do Unii Europejskiej nie była jednak stroną tej Konwencji. Wstrzeźliwość ta wynikała być może stąd, że prowadzone były na forum wspólnotowym prace nad przekształceniem omawianej Konwencji w rozporządzenie. Nic jednak nie stało na przeszkodzie aby stworzyć natenczas wewnątrz krajową regulację bliźniaczą, tak jak uczyniły to niektóre inne państwa członkowskie, m.in. Niemcy, które w 1986 r. inkorporowały postanowienia Konwencji EWG o prawie właściwym dla zobowiązań umownych do swego prawa prywatnego międzynarodowego. Przepis art. 12 Konwencji znalazł zatem swój wyraz w art. 33 ustawy z 18 sierpnia 1896 r. wprowadzającej niemiecki kodeks cywilny, a w prawie szwajcarskim w art. 145 ustawy związkowej z 18 grudnia 1897 r. o prawie prywatnym międzynarodowym.

⁴ Dz.Urz. UE L 177/6 z 4.07.2008 r.

⁵ Dz.U. Nr 101, poz. 581.

⁶ Dz.U. Nr 46, poz. 290.

⁷ Dz.U. Nr 80, poz. 432.

⁸ M. Pazdan, *Prawo prywatne...*, dz.cyt., s. 158.

⁹ I to nawet wówczas, kiedy wierzytelność dotyczy nieruchomości, zob. M. Pazdan, *Prawo prywatne...*, dz.cyt., s. 158.

wy. Strony mogą dokonać wyboru prawa właściwego dla całej umowy lub tylko dla jej części. Jeżeli tego nie uczyniły albo wybór okazał się nieskuteczny zastosowanie znajdują łączniki obiektywne, na które wskazuje art. 4 rozporządzenia, do których należy między innymi miejsce zwykłego pobytu jednej ze stron. Przepis ten opiera się na teorii świadczeń charakterystycznych. Teoria charakterystycznego świadczenia, ostatecznie sformułowana w szwajcarskiej nauce prawa prywatnego międzynarodowego przez A. Schnitzera zakłada, że w każdym stosunku zobowiązaniowym, mimo iż każda ze stron jest z reguły jednocześnie dłużnikiem oraz wierzycielem, świadczenie tylko jednej ze stron stanowi o istocie zobowiązania, wyróżnia je spośród innych. O tym, które ze świadczeń zostanie uznane za charakterystyczne, decyduje treść typowego, a nie konkretnego stosunku obligacyjnego. W doktrynie sformułowano szereg zasad ustalania świadczenia charakterystycznego, mianowicie: świadczenie strony, która działa w ramach prowadzonej działalności zawodowej przeważa nad świadczeniem nieprofesjonalisty; jeżeli obie strony są profesjonalistami, decyduje świadczenie niepieniężne; jeżeli oba świadczenia mają charakter pieniężny przeważa to świadczenie, które wiąże się z większym ryzykiem lub poważniejszymi obowiązkami; umowy adhezyjne podlegają prawu strony silniejszej; umowy jednostronnie zobowiązujące podlegają prawu zobowiązanego, np. w przypadku darowizny istotą tej umowy jest zobowiązanie się darczyńcy do bezpłatnego świadczenia kosztem swego majątku, nie zaś przyjęcie tego świadczenia przez obdarowanego.¹⁰ Ustalenie świadczenia charakterystycznego dla danego typu zobowiązania jest pierwszym etapem na drodze do wskazania prawa właściwego. Wskazanie tego prawa nastąpi dopiero na podstawie określonego łącznika.

3. Statut wierzytelności

Wierzytelność może wynikać z różnych zdarzeń prawnych, w szczególności z umowy, z deliktu, czy spadku. W konsekwencji to ten statut, kontraktowy, deliktowy czy spadkowy – zgodnie z art. 14 ust. 2 rozporządzenia Rzym I – będzie rozstrzygał o jej zbywalności, stosunku pomiędzy nabywcą wierzytelności a dłużnikiem, przesłankach skuteczności przelewu wobec dłużnika oraz zwalniającym skutku świadczenia przez dłużnika. Dotyczyć to będzie różnego rodzaju zarzutów, na które może powołać się dłużnik wobec cesjonariusza, a także dopuszczalności w razie sporu między konkurującymi prebendami,

¹⁰ M.A. Zacharasiewicz, *Prawo właściwe dla zobowiązań z umów w wybranych systemach prawa prywatnego międzynarodowego*, Warszawa 1982, s. 8–9. Zob. też Wyrok SN z 21.05.1979 r., I CR 98/79.

wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia bądź złożenia świadczenia do depozytu. Przyjmuje się, że celem takiego unormowania jest ochrona dłużnika i zachowanie jego niezmiętej sytuacji prawnej¹¹. Należy zatem wyraźnie rozgraniczyć statut wierzytelności od statutu przelewu, której on dotyczy.

Wskazane w art. 14 ust. 1 rozporządzenia Rzym I oraz w art. 33 ust. 2 prawa niemieckiego i w art. 145 ust. 1 prawa szwajcarskiego przepisy kolizyjnoprawne przyjmują, że statutem przelewu w zakresie stosunków między nowym wierzycielem a dłużnikiem jest prawo właściwe dla umowy, z której wierzytelność wynika¹². Inny system prawny może mieć zastosowanie wyłącznie za zgodą dłużnika, o czym wyraźnie stanowi np. art. 145 ust. 1 zd. 2 *in fine* szwajcarskiej ustawy¹³. Argumentem przemawiającym za przyjęciem takiego rozwiązania jest potrzeba ochrony dłużnika przelanej wierzytelności. Poza tym wskazane rozwiązanie skutkuje tym, że powstanie i wygaśnięcie wierzytelności podlegać będzie jednolitemu statutowi. Z drugiej jednak strony zastosowanie statutu wierzytelności dla umowy przelewu nie gwarantuje *a priori* korzystniejszej sytuacji dłużnika, skoro w umowie sprzedaży strony mogą dokonać wyboru prawa, nawet niekorzystnego dla dłużnika. Należy zwrócić także uwagę na rozwiązanie zawarte w prawie szwajcarskim, gdzie łącznik prawa mającego zastosowanie do roszczenia jest łącznikiem alternatywnym obok wyboru prawa. Wprawdzie wybór prawa jest łącznikiem ograniczonym ze względu na konieczność uzyskania zgody dłużnika, ale możliwość taka istnieje.

4. Statut przelewu wierzytelności

Pojęcie przelewu, w rozumieniu art. 14 ust. 3 rozporządzenia Rzym I, obejmuje bezwarunkowe przeniesienie wierzytelności, przeniesienie wierzytelności

¹¹ A. Wowerka, *Przelew wierzytelności w świetle rozporządzenia Rzym I*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2011, T. 9, s. 561l.

¹² G. Kegel, *Internationales Privatrecht*, wyd. 6, München 1987, s. 478; H. Keller, *Zessionsstatut im Lichte des Übereinkommens über das auf verträgliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht vom 19.06.1980*, Berlin 1985, s. 78; Ch. Reithmann, D. Martiny, *Internationales Vertragsrecht...*, dz.cyt., s. 228; E. Raape, *Internationales Privatrecht*, wyd. 6, Koln 1977, s. 506; Por. A. Gerth, *Rechtsfragen der Abtretung gesicherter Forderungen nach französischem Recht*, „Wertpapiermitteilungen“ 1984, s. 793; H.J. Sonnenberger, *Affacturage (Factoring) und Zession im deutsch-französischen Handelsverkehr*, „Internationales Privatrecht“ 1987, nr 4, s. 222; K. Zweigert, *Das Statut der Vertragsübernahme*, „Rabels Zeitschrift für Ausländisches und internationales Privatrecht“ 1958, r. 23, s. 653.

¹³ Mimo braku wyraźnej regulacji pogląd taki wyrażono również w orzecznictwie niemieckim, zob. *Orzeczenie sądu wyższego OLG (Oberlandesgericht) w Köln z 26.06.1989 r.*, s. 240.

na zabezpieczenie oraz ustanowienie zastawu lub innego zabezpieczenia na wierzytelności. Przelew wierzytelności polega zatem na przeniesieniu wierzytelności z majątku dotychczasowego wierzyciela do majątku osoby trzeciej na mocy umowy zawartej między zbywcą wierzytelności a jej nabywcą. Przeniesienie wierzytelności z majątku cedenta do majątku cesjonariusza następuje wskutek rozporządzenia tą wierzytelnością przez dotychczasowego wierzyciela. W poszczególnych systemach prawnych występują dwa modele przeniesienia wierzytelności. System francuski opiera się na umowach o podwójnym skutku zobowiązująco-rozporządzającym. Przykładem takiego rozwiązania są polskie przepisy zawarte w art. 509 i n. k.c. Koncepcja ta zakłada istnienie dwu zespolonych ze sobą czynności prawnych, gdzie skutek rozporządzający w postaci przelewu następuje *ex lege*, chyba że strony w umowie postanowiły inaczej.¹⁴ Stosunek między czynnością rozporządzającą a zobowiązującą opiera się z reguły na zasadzie kauzalności, a w konsekwencji czynność zobowiązująca należy do przesłanek warunkujących skuteczność przelewu. To ściśle powiązanie umowy zobowiązującej z aktem wykonawczym prowadzi z reguły do jednolitej oceny kolizyjnoprawnej obu czynności prawnych objętych jednym aktem woli.¹⁵ Natomiast drugi, niemiecki, model umowy przelewu zakłada samodzielność tej czynności prawnej wywołującej jedynie skutek rozporządzający. Umowa zobowiązująca do przeniesienia wierzytelności nie wywołuje zatem jednocześnie skutku rozporządzającego, a w konsekwencji do przeniesienia wierzytelności potrzebny jest dodatkowy akt rozporządzający. Skuteczność umowy rozporządzającej, zgodnie z dominującą w tych systemach zasadą abstrakcyjności czynności rozporządzających, nie zależy przy tym od leżącej u jej podstaw umowy zobowiązującej. Przelew wierzytelności podlega zatem w konsekwencji odrębnej ocenie kolizyjnoprawnej¹⁶.

¹⁴ W doktrynie można spotkać również inne koncepcje wyjaśniające strukturę czynności zobowiązująco-rozporządzających, zob. E. Drozd, *Przeniesienie własności nieruchomości*, Warszawa–Kraków 1974, s. 26–32.

¹⁵ Zob. np. J.B. Blaise, R. Desgorges, *Die Forderungsabtretung, insbesondere zu Sicherungszwecken, im französischen Recht*, [w:] *Die Forderungsabtretung, insbesondere zur Kreditsicherung, in ausländischen Rechtsordnungen*, Berlin 1999, s. 258–259; Ch. Gavalda, *Encyclopedie Juridique*, Repertoire de Droit International, Dalloz, Paris 1969, Mise a jour 1987, s. 16 i n.; O. Peltzer, *Die Forderungsabtretung im Internationalen Privatrecht*, „Recht der internationalen Wirtschaft“ 1997, nr 11, s. 897; Ch. Schücking, *Abtretung von Exportforderungen im Factoring-Geschäft I*, „Finanzierung, Leasing, Factoring“ 1981, nr 6, s. 19. Por. D. Einsele, *Das Internationale Privatrecht der Forderungszession und der Schuldnerschutz*, „Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft“ 1991, nr 90, s. 4, 5, 13.

¹⁶ Zob. Ch. Reithmann, D. Martiny, *Internationales Vertragsrecht: Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*, wyd. 4, Berlin 1988, s. 233.

Poszczególne systemy prawne zawierają rozstrzygnięcia oparte na zasadzie ochrony interesów dłużnika, zwłaszcza w kontekście przelewu wierzytelności¹⁷. Normy zawarte w przepisach bezpośrednio regulujących stosunki prawne emanują również w sferę kolizyjnoprawną¹⁸. W myśl wskazanej zasady, w przypadku przelewu wierzytelności, przyjmuje się, że sytuacja prawna dłużnika, który nie bierze udziału w przelewie, nie powinna ulec pogorszeniu. Dłużnik nie może być bowiem narażony nawet na potencjalnie niekorzystne skutki związane z zastosowaniem innego systemu prawnego, niż ten który był pierwotnie miarodajny dla jego praw i obowiązków¹⁹. Zasadę tę przyjmuje w szczególności art. 14 ust. 1 rozporządzenia, a za nim np. art. 33 ust. 2 ustawy niemieckiej, które odwołują się w tej mierze do statutu wierzytelności. Zatem, w razie przelewu wierzytelności stosunek między zbywcą a nabywcą wierzytelności przysługującej wobec innej osoby podlega prawu właściwemu dla umowy zawartej między zbywcą a nabywcą, co wiąże się ze statutem kontaktowym generowanym przez wybór prawa.

5. Zakończenie

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że regulacja zawarta w art. 14 rozporządzenia Rzym I nadal budzi wiele kontrowersji, a w konsekwencji nie wyjaśnia dotychczasowych wątpliwości²⁰. Tym niemniej podkreśla się, że pozytywnie należy ocenić jednolite ujęcie sfery obligacyjnej i rozporządzeniowej w relacji między cedentem a cesjonariuszem, co w szczególności wiąże się z możliwością wyboru prawa w zakresie przelewu wierzytelności. Nadto na uwagę zasługuje rozwiązanie mające na celu ochronę interesów dłużnika, polegające na zagwarantowaniu *status quo* jego sytuacji prawnej.

Brak jest natomiast normy odnoszącej się do skuteczności przelewu w stosunku do osób trzecich, innych niż dłużnik. We współczesnych systemach prawnych występują różnorodne metody rozwiązywania kolizji w dziedzinie

¹⁷ Zob. Wyrok SN z 19.12.2003 r., III CK 80/02, OSNC 2005/1/17.

¹⁸ Zob. np. E. Kaiser, *Verlängerter Eigentumsvorbehalt und Globalzession im IPR*, 1986, s. 130; O. Peltzer, *Die Forderungsabtretung...*, dz.cyt., s. 894.

¹⁹ Por. M. Ferid, *Internationales Privatrecht*, wyd. 3, Berlin 1986, s. 120; E. Jayme, *Moderne Vertragsformen und klassisches Internationales Privatrecht*, „Heidelberger Jahrbücher“ 1985, nr 29, s. 27; Ch. Reithmann, D. Martiny, *Internationales: Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*, wyd. 4, Berlin 1988, s. 558.

²⁰ Szerzej na temat różnych aspektów tej problematyki zob. A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, dz.cyt., s. 35 i n.

zobowiązań wynikających z umów. Już od czasów Savigny'ego zaobserwować można stopniową rezygnację z prostych, syntetycznych rozwiązań na rzecz metod elastycznych, pozwalających sędziemu na znaczną swobodę przy wskazywaniu prawa właściwego dla danej sytuacji prawnej. Można przyjąć, że zastosowanie znajdują tu również reguły odnoszące się do siedziby stosunku prawnego. Ogólnie pojęta siedziba stosunku prawnego jest jednak w poszczególnych systemach prawnych różnie rozumiana i w różny sposób konkretyzowana²¹. Do podstawowych łączników w tej dziedzinie należy wybór prawa oraz miejsce dokonania czynności prawnej. Niejednokrotnie występuje kombinacja łączników, prosta lub bardziej złożona.

Bibliografia

- Blaise J.B., Desgorges R., *Die Forderungsabtretung, insbesondere zu Sicherungszwecken, im französischen Recht*, [w:] *Die Forderungsabtretung, insbesondere zur Kreditsicherung, in ausländischen Rechtsordnungen*, Berlin 1999.
- Drozd E., *Przeniesienie własności nieruchomości*, Warszawa–Kraków 1974.
- Dz.U. Nr 101, poz. 581.
- Dz.U. Nr 46, poz. 290.
- Dz.U. Nr 80, poz. 432.
- Dz.Urz. UE L 177/6 z 4.07.2008 r.
- Einsele D., *Das Internationale Privatrecht der Forderungszession und der Schuldnerschutz*, „Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft“ 1991, nr 90.
- Ferid M., *Internationales Privatrecht*, wyd. 3, Berlin 1986.
- Gavalda Ch., *Encyclopedie Juridique*, Repertoire de Droit International, Dalloz, Paris 1969, Mise a jour 1987.
- Gerth A., *Rechtsfragen der Abtretung gesicherter Forderungen nach französischem Recht*, „Wertpapiermitteilungen“ 1984.
- Jayme E., *Moderne Vertragsformen und klassisches Internationales Privatrecht*, „Heidelberger Jahrbücher“ 1985, nr 29.
- Kaiser E., *Verlängerter Eigentumsvorbehalt und Globalzession im IPR*, 1986.
- Kegel F.G., *Internationales Privatrecht*, wyd. 6, München 1987.
- Keller H., *Zessionsstatut im Lichte des Übereinkommens über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht vom 19.06.1980*, Berlin 1985.

²¹ Kryteria klasyfikacji są także bardzo różnorodne. Zob. M.A. Zacharasiewicz, *Prawo właściwe...*, s. 8–9.

- Orzeczenie sądu wyższego OLG (Oberlandesgericht) w Köln z 26.06.1989 r.*
- Pazdan M., *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2002.
- Peltzer O., *Die Forderungsabtretung im Internationalen Privatrecht*, „Recht der Internationalen Wirtschaft“ 1997, nr 11.
- Popiołek W., *Konwencja Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych*, „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 1983, t. 7.
- Popiołek W., *Zobowiązania z umów w projekcie Konwencji Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych i pozaumownych*, „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 1979, t. 3.
- Przybyłowski K., *Prawo prywatne międzynarodowe. Część ogólna*, Lwów 1935.
- Raape E., *Internationales Privatrecht*, wyd. 6, Koln 1977.
- Reithmann Ch., Martiny D., *Internationales Vertragsrecht: Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*, wyd. 4, Berlin 1988.
- Reithmann Ch., Martiny D., *Internationales: Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*, wyd. 4, Berlin 1988.
- Schücking Ch., *Abtretung von Exportforderungen im Factoring-Geschäft I*, „Finanzierung, Leasing, Factoring“ 1981, nr 6.
- Sonnenberger H.J., *Affacturage (Factoring) und Zession im deutsch-französischen Handelsverkehr*, „Internationales Privatrecht“ 1987, nr 4
- Walaszek B., Sośniak M., *Zarys prawa międzynarodowego prywatnego*, Warszawa 1973.
- Wowerka A., *Przelew wierzytelności w świetle rozporządzenia Rzym I*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2011, t. 9.
- Wyrok SN z 19.12.2003 r., III CK 80/02, OSNC 2005/1/17.
- Wyrok SN z 21.05.1979 r., I CR 98/79.
- Zacharasiewicz M.A., *Prawo właściwe dla zobowiązań z umów w wybranych systemach prawa prywatnego międzynarodowego*, Warszawa 1982.
- Zweigert K., *Das Statut der Vertragsübernahme*, „Rabels Zeitschrift für Ausländisches und internationales Privatrecht“ 1958, R. 23.